

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 3. září 2020 ve věci č. 17496/19 – *Levchuk proti Ukrajině*

Senát páté sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že vnitrostátní orgány nedostály svému pozitivnímu závazku zajistit účinnou ochranu stěžovatelky před domácím násilím, když při rozhodování o vystěhování bývalého manžela ze společného obydlí nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy, neboť neposoudily danou situaci ve všech jejích aspektech, jakož ani rizika, která jí i dětem při dalším soužití s bývalým manželem hrozila, čímž porušily článek 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka žije v sociálním bytě společně se svým bývalým manželem a čtyřmi nezletilými dětmi. V době trvání manželství i po jeho skončení se vnitrostátní orgány musely opakovaně zabývat stížnostmi stěžovatelky na psychické i fyzické násilí, kterému byla vystavována ze strany svého (bývalého) manžela a jemuž jejich nezletilé děti musely přihlížet. Jakákoli řízení, která byla proti (bývalému) manželovi stěžovatelky vedena, pokud byla vůbec zahájena, skončila vždy ústním napomenutím nebo domluvou - mnohdy proto, že stěžovatelka svá obvinění vzala zpět. Snahy policie jakož i sociálních pracovníků o kontaktování (bývalého) manžela stěžovatelky za účelem projednání nastalé situace byly marné.

Jelikož stěžovatelka nebyla spokojena s řešením oznamovaných událostí, obrátila se po rozvodu na civilní soudy s žádostí o vystěhování bývalého manžela ze společného obydlí. Namítala, že další soužití s ním je vyloučené, neboť nadměrně užívá alkohol, týrá stěžovatelku, vyhrožuje jí a obtěžuje ji i děti. Stěžovatelka dále uvedla, že vystěhování manželovi nezpůsobí nepřiměřené obtíže, neboť je spoluvlastníkem jiného bytu v témže městě. Přestože soud prvního stupně návrhu stěžovatelky vyhověl, vyšší soudní instance rozhodly v její neprospěch, když shledaly, že existence nepřátelství mezi ní a (bývalým) manželem a skutečnost, že se vnitrostátní orgány musely opakovaně zabývat stížnostmi na porušování pravidel společného soužití, samy o sobě nepostačují k uložení tak přísného opatření.

Vnitrostátní řízení o zbavení rodičovských práv bývalého manžela stěžovatelky k jejich nezletilým dětem stále probíhá.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že odmítnutím vystěhovat bývalého manžela ze společného obydlí vystavily vnitrostátní soudy ji i její nezletilé děti trvalé hrozbě obtěžování a násilí v rozporu s článkem 8 Úmluvy.

Soud nejprve připomněl, že vnitrostátní orgány mají pozitivní závazek přijmout a aplikovat vhodnou právní úpravu, která zajistí účinnou ochranu proti domácímu násilí (viz např. *Hajduová proti Slovensku*, č. 2660/03, rozsudek ze dne 30. listopadu 2010, § 46). Pokud jedinec hodnověrně namítá, že se opakovaně stal obětí domácího násilí, bez ohledu na závažnost jednotlivých útoků, je povinností vnitrostátních orgánů, aby takovou situaci posoudily ve všech aspektech, včetně možného rizika, že obdobné útoky budou pokračovat, přičemž je zapotřebí přihlídnout ke zvláště zranitelné povaze obětí domácího násilí (*mutatis mutandis Irina Smirnova proti Ukrajině*, č. 187/05, rozsudek ze dne 13. října 2016, §§ 71 a 89). Navíc, pokud je zjištěno, že jedinec se systematicky stává cílem útoků a je pravděpodobné, že tyto budou pokračovat, jsou vnitrostátní orgány povinny nejen zakročit ve všech těchto jednotlivých případech, ale také přijmout vhodná opatření obecné povahy za účelem odstranění podstaty problému a zabránění dalšímu špatnému zacházení (srov. *Đorđević proti Chorvatsku*, č. 41526/10, rozsudek ze dne 24. července 2012, §§ 92-93).

V projednávaném případě byla stěžovatelka po delší časový úsek vystavována fyzickému i psychickému násilí ze strany svého (bývalého) manžela, které zasáhlo do její tělesné i duševní integrity, a proto uvedené spadá pod pojem soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy (srov. *Eremia proti Moldavsku*, č. 3564/11, rozsudek ze dne 28. května 2013, § 73).

V důsledku opakovaných případů domácího násilí se stěžovatelka před civilními soudy domáhala vystěhování svého bývalého manžela ze společného obydlí. Soud v tomto ohledu konstatoval, že institut vystěhování v zásadě představoval v případě stěžovatelky účinný prostředek nápravy, ačkoli na rozdíl od institutu vykázaní by v případě naléhavé potřeby pravděpodobně nebyl tak účinný (srov. *Irina Smirnova proti Ukrajině*, cit. výše, §§ 95-99).

Jelikož odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně v zásadě proto, že vystěhování (bývalého) manžela stěžovatelky by nepřiměřeně zasáhlo do jeho práva na respektování obydlí, zabýval se Soud dále otázkou, zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy (viz *mutatis mutandis Pfeifer proti Rakousku*, č. 12556/03, rozsudek ze dne 15. listopadu 2007, § 38).

Soud ve své judikatuře konstatoval, že vystěhování představuje nejzávažnější zásah do práva na respektování obydlí dle článku 8 Úmluvy (viz např. *Kryvitska a Kryvitskyy proti Ukrajině*, č. 30856/03, rozsudek ze dne 2. prosince 2010, § 41). Na druhou stranu Soud také shledal, že zásah do práv jednotlivců dle článku 8 Úmluvy může být nezbytný k ochraně zdraví a práv jiných (*mutatis mutandis Volodina proti Rusku*, č. 41261/17, rozsudek ze dne 9. července 2019, § 86), přičemž v souvislosti s článkem 2 Úmluvy uvedl, že v případech domácího násilí nemohou zájmy pachatele převážet nad lidskými právy obětí, zejména nad jejich právem na duševní a tělesnou integritu (*mutatis mutandis Talpis proti Itálii*, č. 41237/14, rozsudek ze dne 2. března 2017, § 123).

V projednávaném případě byly vnitrostátní orgány se situací stěžovatelky velmi dobře obeznámeny, neboť se opakovaně musely zabývat jejími stížnostmi a v několika případech musely zasáhnout. Vnitrostátní orgány tak byly povinny posoudit pravdivost tvrzení stěžovatelky, jakož i riziko dalšího násilí, které by hrozilo, pokud by zůstala žít s (bývalým) manželem pod jednou střechou. Ze spisového materiálu nevyplývá, že by odvolací soud takové posouzení provedl, když při svém rozhodování v zásadě odkázal pouze na skutečnost, že (bývalý) manžel nikdy nebyl formálně odsouzen k žádnému trestu. Odvolací soud se však již nezabýval důvody, proč tomu tak bylo. V této souvislosti Soud připomněl, že zpětvzetí stížnosti ze strany obětí je opakující se jev (*Opuz proti Turecku*, č. 33401/02, rozsudek ze dne 9. června 2009, §§ 138-139), který nicméně nezbavuje vnitrostátní orgány jejich povinnosti posoudit závažnost každé situace za účelem nalezení vhodného řešení. Nadto, automatické spoléhání se na skutečnost, že oběť vzala zpět svou stížnost, aniž by současně došlo k celkovému posouzení rizik, která oběti hrozí, je neslučitelné se závazkem vnitrostátních orgánů přihlídnout ke zranitelnosti obětí domácího násilí při plnění jejich závazků na poli článků 3 a 8 Úmluvy.

Jelikož ze spisového materiálu nevyplývá, zda vnitrostátní orgány posoudily zájem bývalého manžela stěžovatelky na zachování sociálního bydlení, či dopad jeho násilného chování vůči stěžovatelce na nejlepší zájem dětí, soud po zvážení výše uvedeného shledal, že vnitrostátní orgány při svém rozhodování nenastolily spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy, když neposoudily danou situaci ve všech jejích aspektech, jakož ani rizika, která jí i dětem při dalším soužití s bývalým manželem hrozila. Nadto, vnitrostátní řízení trvalo více než dva roky, během kterých byla stěžovatelka i její děti vystaveny riziku dalšího násilí (srov. *Bevacqua a S. proti Bulharsku*, č. 71127/01, rozsudek ze dne 12. června 2008, § 76). Vnitrostátní orgány tak porušily článek 8 Úmluvy.